

Biblioteksarbejde - á la fin de siècle

Hvordan skal vi fordele biblioteksarbejdet efter indførelsen af IT? Hvem skal lave rutinearbejdet, lavstatusarbejdet og det mere monotone arbejde på bibliotekerne? Det er de spørgsmål som forsøges besvaret i denne artikel.

Vi har det med at udarbejde arbejdsundersøgelser, når der er behov for at kortlægge status og angive en ny udviklingsretning for biblioteksarbejdet - dets indhold, form og omfang. Funktionsopdelingen af biblioteksarbejdet blev i 1960'erne til på grundlag af en landsdækkende undersøgelse (1), Biblioteksdata-projekterne ligeledes (2), og i begyndelsen af 1980'erne har vi set flere konsekvensundersøgelser der banede vej for at anvende edb i biblioteksarbejdet (3).

For det ændrer sig jo. Arbejdet. To gange er det sket for de ansatte i folkebibliotekerne tidligere i dette århundrede, og tredje gang foregår det her for øjnene af os i 1990'erne.

Omkring århundredets begyndelse, i pionertiden, var bibliotekaren placeret i skranken, og forestod der såvel noterings- som vejledningsarbejde. Det var et biblioteksarbejde med brug af datidens tekniske metoder, med udlånsnotering i protokol og bøgerne opstillet på 'lukkede hylder', hvorfra de blev hentet frem ud fra lånerens 'ønskeseddel' med numre fra den udleverede trykte katalog.

I årene omkring første verdenskrig og op i begyndelsen af 1920'erne oplever vi den første store omvæltning i biblioteksarbejdet. Et nyt syn på folkebibliotekernes opgaver slår igennem, og med initiativer fra Thomas Døssing og Statens Bibliotekstilsyn påbegyndes det lange seje træk med at omdanne folkebogsamlingerne med deres folkelige læsning til kundskabsformidlende folkebiblioteker med vægt på den oplysende faglitteratur.

Overgangen til 'de åbne hylder' introducerer også et selvbetjeningsprincip i publikumsarbejdet, nu med den velkendte kombination af indirekte og direkte formidlingsmetoder i det bibliotekariske arbejde. Og sådan fortsatte arbejdet uden de store ændringer 1920 - 1960, med stempelpuder og ordbogskatalog, og en gradvis styrkelse af bibliotekarens formidlingsarbejde.

Ikke førend begyndelsen af 1960'erne oplever vi den næste markante ændring i biblioteksarbejdets tilrettelæggelse. Nu introduceres i 1960'ernes ekspansionsperiode en funktionsopdeling af biblioteksarbejdet (1). Kontoransatte inddrages i stort tal i arbejdet, så der ved en gennemført arbejdsdeling kan overføres bibliotekarressourcer til formidlingsarbejdet overfor bibliotekets brugere. Så 1964-lovens intentioner kunne realiseres. De kontoransatte overtog en række interne opgaver i teknisk afdeling og sekretariat, men de afløste også bibliotekarerne i den mest udprægede publikumsafdeling: udlånsekspeditionen, i mange biblioteker med fotonotering til afløsning af fordums stempelpuder.

Organisationsplanlægningen førte til en stigende institutionalisering samt en formalisering af det interne kommunikationssystem (4). Et formidlingsorienteret samtaleklima afløstes af en formaliseret mødestruktur, hvor personalegrupper og specialafdelinger kunne udføre deres respektive interessevaretagelse af ritualistisk karakter. Grænser blev et nyt organisatorisk nøglebegreb. Med øget ressourceforbrug på interne processer og ofte med tabet af et formidlingsperspektiv til følge.

Introduktionen af informationsteknologi (IT) i folkebiblioteksarbejdet lægger nu grunden til den sidste store bibliotekstekniske ændringsperiode i århundredet: Overgangen til et nyt bibliotekstilbud omfattende også IT-produkter og en helt ny styring af bibliotekets husholdning. Der implementeres management systemer til bl.a. udlånsregistrering og med selvbetjeningsenheder. Ganske svarende til den tidlige pionertids overgang fra det personalebetjente koncept med 'lukkede hylder' til de 'åbne hylder' og lånernes

valgfrihed mellem selvhjælp og personalebetjening (5).

Denne udvikling er noget der rykker. Det rykker i de traditionelle grænser og i rolleopfattelsen, og det rykker i personalets jobindhold og jobtilfredshed.

1980'ernes konsekvensundersøgelser handlede om en fremtidig situation med edb, og her i 1990'erne er så foretaget en repræsentativ landsdækkende undersøgelse af IT i biblioteksarbejdet og personalets erfaring med de nye værktøjer - FOLKIT (6).

Taget under ét giver besvarelsene fra de ansatte på undersøgelsesbibliotekerne et billede der maner til eftertanke, i særlig grad for det biblioekariske personale.

Totalt set gives der hos ledere og kontoransatte udtryk for at IT har betydet en forbedring af den generelle jobtilfredshed hos de pågældende grupper. Over 40% af lederne oplever således en markant forbedring af deres jobtilfredshed efter implementering af IT, og for kontoransatte er den tilsvarende andel kun en smule lavere. Det er bemærkelsesværdigt, at bibliotekargruppen oplever den mest beherskede forbedring af jobtilfredsheden; næsten halvdelen af denne gruppe giver udtryk for, at IT egentlig ikke har betydet øget tilfredshed med jobbet.

Disse forhold kan være nyttige at have in mente når vi diskuterer arbejdsdeling og varetagelse af mere lavstatusprægede arbejdsopgaver på folkebibliotekerne. Hvordan skal vi da skære kagen hensigtsmæssigt? Der er en række organisatoriske greb til overvejelse hvoraf de vigtigste er:

- * Selvbetjening
- * Automatisering
- * Teamorganisering
- * Personalesammensætning

De enkelte greb beskrives nedenfor, og biblioteket kan vælge det mix der er mest velegnet ud fra bibliotekets størrelse, den fysiske planløsning og ud fra den lokale kultur i personalet.

Selvbetjening.

Debatten i fagpressen om selvbetjening udspillede sig i 1993, og man kunne lejlighedsvis få det indtryk at der her var tale om et ganske nyt og hidtil uset fænomen i folkebibliotekerne. Men som ovenfor nævnt har vi siden 1920'erne haft selvbetjening fra 'åbne hylder', og det kan give anledning til nogen undren at selvbetjening i cirkulationskontrollen kan give anledning til så holdningsprægede felttog. Det er dog gjort tidligere, med lånernes selvbetjening ved Detroit-stempelsystemet i Gentofte og Aalborg fra 1931. At IT understøtter selvbetjening kendes snart fra enhver branche i samfundet, og det er ikke uinteressant for biblioteksfolk at følge med i udviklingen indenfor banksektoren, der har fulgt samme systemfaser med et par års forspring. At Kommunernes Landsforening ser med stor velvilje på udbredelsen af selvbetjeningsselementet på folkebibliotekerne har været åbenlyst siden 1990 (7).

1.tommelfingerregel: Lad bibliotekets brugere lave så meget af rutinearbejdet som overhovedet muligt. Herunder cirkulationskontrol og påpladssætning.

Også påpladssætning? Ja, da! Men det kan de da ikke, med de mange opstillingsgrupper som vi har udtænkt? Nej. Men så finder vi på en ny metode!

Lad os tage til Kungsbacka og se hvordan de der griber det an. Ekspeditionsområde og bibliotekarzone er ikke integreret, men der er i ekspeditionen kun én medarbejder, der hjælper de lånere, der har problemer med selvbetjeningen. Al registrering af materiale in og ud af huset foregår ved lånernes selvbetjening, med et brugervenligt interface. Der benyttes flat-screens og scanner nedfældet i bordpladen. Omkring 95% af alle cirkulationstransaktioner er brugerbetjente (5).

Axiell's selvbetjeningsystem benævnes OLGA (On-Line-Graphic-Access). Systemet er udviklet i

samarbejde med Kungsbacka Bibliotek og er implementeret i det nybyggede bibliotek 1994. Programmet er baseret på Windows og fungerer sammen med de fleste bibliotekssystemer på markedet. Det er det første selvbetjeningssystem der har færdigudviklet enheder til såvel udlån som aflevering.

Hvad så med påpladssætningen? I Kungsbacka har man valgt at have et par tomme reolfag stående i umiddelbar nærhed af den del af ekspeditionen hvor materialet afleveres af lånerne. Efter registreringen anbringes materialet af låneren på disse hylder, klar til nyt udlån. Uden sorteringsarbejde. Uden påpladssætning. Vi ved alle hvilken interesse der knytter sig til netop afleveret materiale, så det kan ikke undre, at disse hylder stort set tømmer sig selv. Restmængden placeres da af personalet på rette plads i systemet (8).

2.tommelfingerregel. Reducér på antallet af sorteringsarbejdsgange i ekspeditionen. Det drejer sig om adskillige elefanter som vi dermed undgår at forløfte os på i vort fysiske arbejdsmiljø på årsbasis. Og ensidigt gentaget arbejde (EGA) som vi forskånes for.

Malmö stadsbibliotek vil være et interessant studiebibliotek også efter indvielsen af tilbygningen forår 1997. Vi vil her se et stort bibliotek der baserer sig på gennemført selvbetjening for brugerne, med supplerende mulighed for at blive betjent af personale i tværfaglige, multifunktionelle miniteams ved nydesignede servicediske til stående brug. Som foregrebet i nogen omfang herhjemme på ÅKB.

Automatisering

Siden konsekvensundersøgelserne i 1982 har det ligget klart at vel forsvinder der en del rutineopgaver ved overgang til edb, men nogle opgaver vil være uændrede og nye rutineopgaver, også vedrørende systemdrift og kørsler, vil komme til.

Bibliotekssystemerne på det danske marked rummer forskellig grad af mulighed for såvel selvbetjening som yderligere automatisering af arbejdsgange.

Decentralisering af adgang til beholdningsregister og katalogapparat betyder for Teknisk afdeling omfattende ændringer i afdelingen. Processer, der tidligere kun lod sig udføre fysisk koncentreret omkring hyldelisten kan teoretisk decentraliseres og udføres fra alle edb-arbejdspladser i organisationen. Og hvis bibliotekets kultur tillader det, er det også muligt fra den enkelte terminal at gå ind og berige poster og foretage de rettelselser, der tidligere var forbeholdt personale i teknisk afdeling (7).

Det er et spørgsmål om at udnytte teknologien integrationspotentiale og dermed fjerne os fra en 30-årig funktionsopdeling og dens grænsedragninger i vor bevidsthed.

Men det er også et spørgsmål om at overveje yderligere indsatsområder hvor teknologien kan aflaste personalet omkring ensidigt gentaget arbejde.

Med implementeringen af BUMS-systemet i svenske biblioteker i 1970'erne vandt elektronisk udlånskontrol indpas på folkebibliotekerne i Sverige flere år før det var tilfældet i Danmark. Det er derfor kun naturligt at også selvbetjeningsformen kommer til overvejelse i Sverige noget før der er foretaget implementering af elektronisk udlånskontrol på danske folkebiblioteker. Udviklingen af selvbetjeningsautomater i Sverige synes i de senere år koncentreret omkring 'Bokomaten' til udnotering, Axiell's selvbetjeningssystem OLGA og Bibliotekstjänst's TOR Bokautomater. Herhjemme synes CODECO at have placeret sig på markedet med kvalitetsprodukter (8). Hele ti centralbiblioteker oplyser at de arbejder med planer om at indføre selvbetjening i udlånsregistreringen (5).

I det sydlige Sverige er primo 1990'erne pågået et udviklingsarbejde omkring indretning og arbejdsorganisering i ekspeditionsområdet. Bibliotekerne i Malmö, Lund og Helsingborg eksperimenterede i BOKLYFTET med såvel ergonomiske som teknisk/arbejdsmæssige forhold, herunder også selvbetjening ved udlånsautomater, der siden 1992 har været opstillet på Stadsbiblioteket i Malmö.

Der argumenteres i Sverige ud fra arbejdsmiljømæssige faktorer som ergonometri og forventningspres og

denne svenske tradition for kompetent at arbejde med arbejdsmiljøforhold må forventes at slå igennem i markedsføringen af selvbetjeningsautomater også til afleveringsfunktionen i Danmark. Statsstøtten fra Arbejdslivsfonden i Sverige til projekter til aflastning af personalets fysiske arbejdsmiljø synes at adskille sig markant fra signalgivningen fra Statens Bibliotekstjeneste overfor Birkerød i 1993 (5).

TOR-IN er en modulopbygget afleveringsautomat som er i stand til at sortere de modtagne bøger i op til 64 grupper til videre påpladssætning. Bogen afleveres på et transportbånd hvor en scanner aflæser etiketten på bogens bagside og dermed styrer materialet til den gruppe hvor bogen skal leveres via transportbåndet. Det automatiske sorteringsværk kan sortere ca 700 bøger/time. I hver af de ønskede 'endestationer' på afdelingsniveau findes en kassette der opsamler bøgerne vertikalt til maksimalt ca. 35 bøger. En lanpe angiver så overfor personalet i ekspeditionen at den pågældende kassette er fuld og skal tømmes og bøgerne på plads, evt kan materialet komme direkte på en bogvogn der er 'dokket' ved transportbåndets fordelingsstation. Systemet kan ses på Helsingborg stadsbibliotek (8).

Örnsköldsviks stadsbibliotek i det nordlige Sverige har forår 1994 taget en robot i brug i ekspeditionen for at aflaste personalet og begrænse de fysiske skader. Robotten, kaldet Harry, modtager, registrerer og sorterer det afleverede materiale. Anskaffelsen er sket med støtte på 2,5 millioner svenske kroner fra den svenske Arbejdslivsfond.

Indførelsen af robotten skyldes bl.a. en arbejdsmiljøundersøgelse fra 1988 der viser, at en medarbejder i skranken vrider håndledet mere end 32.000 gange om dagen i arbejdsprocesserne med at håndtere materialet. Efter indførelse af robotten lægger låneren nu selv bogen på et transportbånd, stregkoden aflæses, og låneren modtager en kvittering. Derefter havner materialet i en opsamling, hvor robotten henter bøgerne i den rækkefølge de ankommer med båndet. Den kan grovfordele de afleverede materialer i otte grupperinger ud fra stregkoden, hvorefter personalet foretager finsortering og påpladssætning.

Selvbetjening og yderligere automatisering er de greb der ligger lige for i bestræbelserne på at forbedre bibliotekspersonalets fysiske arbejdsmiljø.

Team-organisering

Og forbedring af det fysiske og psykiske arbejdsmiljø kan nok være tiltrængt hvis tallenes tale står til troende. Og det gør de, selv om danske biblioteksledere fortsat kan vælge at sætte kikkerten for det blinde øje (6).

Generende træthed i nakke og skuldre, hovedpine og øjenproblemer er gener der anføres af over 40% af de biblioteksansatte. Mest udtalt for de kontoransatte der har det højeste niveau af ensidigt gentaget arbejde. Også efter implementeringen af IT i biblioteksarbejdet.

For bibliotekargruppen, med den meget tætte publikumskontakt, er stressbelastningen markant større end for øvrige personalegrupper. Hver anden bibliotekar anser brugernes forventninger til deres arbejdsindsats for at være stressbelastende. En stressbelastning, der fremkommer ved ubalancen mellem bibliotekarens forudsætninger for jobudøvelsen og de forventninger, der opleves stillet fra ledelse og brugere. Jo højere de psykologiske jobkrav er, desto større er også behovet for at modificere dem ved at oparbejde en kultur med kollegial støtte i bibliotekargruppen.

Begrebet 'technostress' vinder udbredelse som betegnelse for en række nye stressfaktorer, der alle kan relateres til IT. Og i takt med IT-udviklingen på folkebibliotekerne i de kommende år, kan der forudses en øget opmærksomhed omkring det psykiske arbejdsmiljø for bibliotekargruppen.

Kvalifikationsniveau, graden af social kontakt og selvbestemmelse er de tre variable, der har den afgørende indflydelse på den enkeltes oplevelse af belastninger i sin arbejdsituation.

Jo højere jobkrav, desto mere selvbestemmelse skal der til for at undgå psykisk nedslidning. Det psykiske arbejdsmiljø vil af den ansatte blive oplevet som positivt, såfremt der er balance og overensstemmelse mellem de krav jobbet stiller, og de forudsætninger den enkelte har for at bestride jobbet.

Dette giver os to klare signaler.

1. Det fysiske arbejdsmiljø er ringe for kontoransatte og det psykiske arbejdsmiljø er ringe for bibliotekargruppen
2. Bibliotekargruppen har behov for at opkvalificere sig indenfor IT og en række nye arbejdsopgaver.

En tværfaglig team-organisering kan fordele den fysiske og psykiske nedslidning mellem personalegrupper og individer. Fordele, men ikke fjerne. Skal belastningen fjernes er grebene de tidligere omtalte: Selvbetjening og yderligere automatisering.

Integreret opgaveløsning i team-organisering vinder her i 1990'erne udbredelse på biblioteker i Danmark og Sverige, understøttet af IT's integrationspotentiale. Organiseringen af arbejdsgrupper kan udfra de lokale valg være på afdelings- eller organisationsniveau, forbinde baglands- og frontarbejde, samt have forskellige grader af tværfaglig sammensætning og selvstyre (7).

I et arbejdsteam kan opgaverne fordeles og varieres mellem de ansatte, så der på skift arbejdes med mere krævende og mere afslappende opgaver, indenfor såvel det fysiske som det psykiske område.

Team-organisering rummer også en mulighed for at opbygge et læringsorienteret miljø og nedbryde årtiers bevidsthedsmæssige grænsedragning. En fællesekspektion for al servicering af brugerne vil i mange biblioteksstørrelser være nyttig af indlysende grunde. Kontoransatte kan involveres mere i formidlingsarbejdet som en uomgængelig nødvendig taktisk forudsætning for at frigøre bibliotekartid til kvalifikationsudvikling og projektarbejde. Og dermed klæde bibliotekargruppen på til mere veludrustet at møde en ny tids krav. Med forhåbentlig øget jobtilfredshed til følge.

Personalesammensætning

Der kan aflæses en stigning i den andel bibliotekarerne udgør af det samlede personale, en andel der kan forventes at nå de 70-80% (7). Vel at mærke relativt, for det behøver ikke betyde at der kommer flere bibliotekarer i arbejde, men de vil udgøre en større andel af personalet lokalt.

Den fælles overenskomst for de kontoransatte har i høj grad været betinget af IT. Den tidligere grænsedragning mellem hvem der måtte skrive på maskine og hvem ej, lod sig ikke længere opretholde mellem faglærte og ufaglærte kontoransatte. Alt i alt er bibliotekspersonalet blevet opkvalificeret her i 1990'erne, og dette kan give de nævnte problemer med fordelingen af mere rutineprægede og fysisk belastende opgaver.

Den lokale personalepolitik har været ganske varierende bibliotekerne imellem. Til ekspeditionsarbejde og påpladssætning er udfra lokale traditioner anvendt eksempelvis skolesøgende unge, timelønnede korttidsansatte medhjælpere eller fastansat ufaglært kontorphersonale.

Da det er velkendt, hvor meget serviceniveauet i ekspeditionsområdet betyder for bibliotekets image udadtil, må dette forhold medtænkes. At kunne svare kompetent på de mange mellemværender som cirkulationskontrollen fanger og kunne assistere i lånernes brug af selvbetjeningsudstyr kræver andet og mere af personalet i ekspeditionen end skolesøgende kan spænde over. Det er ansatte i ekspeditionen der har den bredeste kontakt med publikum, og afdelingens kultur er et meget vigtigt indsatsområde for personaleudviklingen.

Enkelte biblioteker har formået at indføre en projektkultur også i ekspeditionen, men generelt må det hævdes at denne afdeling har været behandlet ganske stedmoderligt siden bibliotekarerne er blevet trukket ud til egne informationsborde i 1960'erne. Interessen for metodeudvikling har på få biblioteker nær været yderst behersket. Til trods for den store andel af bibliotekets samlede ressourceforbrug afdelingen står for (5).

Meget taler således for at sætte øget focus på ekspeditionsområdet. I indretningen for at minimere den fysiske belastning, i teknologiudvikling med selvbetjeningsenheder og i personaleudvikling for at pleje afdelingskultur og serviceniveau.

Der skal velkvalificeret fastansat personale til i ekspeditionen. Personale der eventuelt kan variere publikumskontakt med arbejdet i teknisk afdeling, som traditionen er i England. Som kan indgå i udviklingsprojekter og dermed udvikle kompetence og bryde rutinen. Variation skal der til, også for ansatte i ekspeditionen. Det omtalte projekt BOKLYFTET i Sverige og SKUP i Helsingør/Karlebo er tegn på den øgede opmærksomhed der nu rettes mod ekspeditionen (5).

Til påpladssætningen måske skolesøgende eller korttidsansatte. Medmindre denne arbejdsopgave integreres i formidlingsarbejdet og vejledning af lånere også sker mellem reolerne, på klassisk 'floor-duty' facon. Men det er næppe tænkeligt at bibliotekarer fremover vil engagere sig heri. Udviklingen bort fra accession og over til access gør at det tidligere argument med at kombinere påpladssætning, materialekendskab og -pleje og formidling som bibliotekarisk arbejdsopgave næppe længere er holdbart. Om føje år vil en ganske stor del af det mere krævende formidlingsarbejde tilmed være flyttet væk fra vagterne i udlånslokalet og over til vejledning og elektronisk kommunikation med lånere fra kontor i baglandet (9).

Udviklingsarbejde

Analyser af jobindhold har på danske folkebiblioteker været lavt prioriteret siden 1980'ernes konsekvensundersøgelser, og der er på såvel svenske folkebiblioteker som på danske forskningsbiblioteker en langt stærkere tradition for at iværksætte lokale undersøgelser af bibliotekets arbejdsmiljø med efterfølgende tilpasning.

"Vi har før vores forandringsarbejde undersøgt arbejdsmiljøet og jobtilfredsheden i en interviewundersøgelse 1992, og vi kunne da konstatere, at bibliotekarerne var meget mindre tilfredse sammenlignet med de kontoransatte. Vi lavede en fornyet undersøgelse i 1994, og det har her vist sig at jobtilfredsheden er steget meget. De forandringer der har været, med nyt IT-system og organisationstilpasning, har medvirket til dette løft." (9, Lund).

I Danmark har Bibliotekstilsynets metodeudvikling af biblioteksarbejdet medført en noget begrænset kompetenceopbygning i de enkelte biblioteker indenfor organisationsteori og arbejdssociologi. Det kræver såvel visionsorientering som hårdt arbejde at holdningspåvirke og bryde personalemæssige barrierer for omstillingsarbejdet. Men lejlighedsvis er det ikke alene på gulv- og mellemliderniveau inertien synes mest udtalt. Der er biblioteksledere med noget begrænset organisatorisk indsigt og personlige forudsætninger der ikke altid samspiller positivt i rollen som dynamo for omstillingsarbejdet.

Tilfældigt er det næppe heller, at innovationen indenfor teknologiudvikling og organisationstilpasning er mest markant i det vestlige Danmark (6). I sikker afstand fra de faglige organisationers højborg og den mere udtalte systemtænkning i Hovedstadsområdet. Det kan varmt anbefales at kigge over sundet til Sverige og følge med i det meget spændende udviklingsarbejde, der i disse år finder sted hinsidan. Det rykker jo derovre.

Referencer:

(1) Rationalisering i danske folkebiblioteker: betænkning afgivet af Danmarks Biblioteksforenings rationaliseringskomite. Bibliotekscentralen, 1964.

(2) DAU: Bibliotekstilsynets arbejdsundersøgelse i danske folkebiblioteker: foreløbig rapport / Udgivet af Bibliotekstilsynet. Bibliotekscentralen, 1976. Bind 1: Tekst. Bind 2: Tabeller.

(3) Edb på folkebibliotekerne: en konsekvensundersøgelse / Lise Drewes & Benny Dylander. Teknologisk Institut/Erhvervspædagogik, 1982. 59 sider + bilag.

- (4) Organisationsplanlægning i danske folkebiblioteker: betænkning afgivet af Bibliotekstilsynets Arbejdsfordelingsplanudvalg. Bibliotekscentralen, 1970. 288 sider.
- (5) Fra stempelpude til selvbetjening - af biblioteksarbejdets historie og udvikling / Pierre Evald. [EXIT-projektet]. Danmarks Biblioteksskole/Aalborgafdelingen, 1996. Bind 1: Indtil 1990. Bind 2: Efter 1990.
- (6) Informationsteknologi i danske folkebiblioteker - systemfaser, status og perspektiver / Pierre Evald. [FOLKIT-projektet]. Danmarks Biblioteksskole/Aalborgafdelingen, 1994. Bind 1-2. [2. forkortede udgave 1994. Aalborg, Biblioteksarbejdes skriftserie, nr.11. 136 sider].
- (7) Organisationsudvikling i folkebibliotekerne: formidlingen i organisationen - organisationen i formidlingen: en interviewundersøgelse / Pierre Evald. [UDFO-projektet]. Danmarks Biblioteksskole/Aalborgafdelingen, 1990. Bind 1-2. [2. forkortede udgave 1991. Aalborg, Biblioteksarbejdes skriftserie, nr. 6. 96 sider].
- (8) Biblioteksarbejde 96' - visuelle miljøer og virtuelle rum / Pierre Evald. Danmarks Biblioteksskole/Aalborgafdelingen, 1996. Video, 32 minutter. PAL/VHS.
- (9) Jobudvikling - også for bibliotekarer / Pierre Evald. Bibliotekarforbundets Udviklingspulje, 1996. 52 sider. (www.bf.dk).

Revideret af [Pierre Evald](#) 17.09.1997